

's-Hertogenbosch

Voorrang voor jeugd 2010 - 2014

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Voorrang voor jeugd 2010 - 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Trends en ontwikkelingen	7
Voortrekkersrol	8
Evaluatie Bossche jeugd	8
Successen en verworvenheden	8
Visie, uitgangspunten en speerpunten	9
Visie	9
Uitgangspunten	9
Speerpunten	10
Speerpunt jongerenparticipatie	11
Speerpunt 1: doelstellingen en indicatoren jongerenparticipatie	13
Speerpunt opvoeding en gezondheid	14
Speerpunt 2: doelstellingen en indicatoren opvoeding en gezondheid	17
Speerpunt duurzame arbeidsparticipatie	18
Speerpunt 3: doelstellingen en indicatoren duurzame arbeidsparticipatie	21
Speerpunt veiligheid	22
Speerpunt 4: doelstellingen en indicatoren veiligheid	24
Financieel kader	25
Inkomsten en uitgaven	25
Organisatie en planning	27
Planning	28
Vaststelling en evaluatie	29
Bijlagen	31
Bijlage 1: Financieel overzicht activiteiten 2010 – 2014.	33
Bijlage 2: Ontwikkelingen en analyse jongeren in 's-Hertogenbosch	37
Bijlage 3: Lijst met afkortingen	43
Bijlage 4: Literatuurlijst	45

Inleiding

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Jongeren zijn altijd in beweging. Steeds op zoek naar mogelijkheden, kansen en nieuwe dingen. Daarom is jeugdbeleid nooit af. We moeten blijven inspelen op trends en ontwikkelingen met beleid en uitvoering die aansluiten bij hun beleving. We houden dat in de gaten door regelmatig onderzoek te doen.

Wet- en regelgeving bepaalt voor een deel de inhoud van het jeugdbeleid in een gemeente. Maar vooral de houding en doelstellingen van de gemeente en betrokken instellingen zijn belangrijk. En niet te vergeten de motivatie en het enthousiasme van de jongeren zelf!

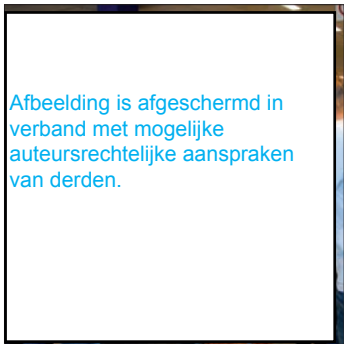
Met het jeugdbeleid bieden we een veilige en leerzame omgeving. Kinderen en jongeren kunnen zich ontwikkelen en hun talenten krijgen een kans. Daarbij leren zij om te gaan met verschillen en om tolerant te zijn en respect te tonen voor elkaar en de samenleving. Als kinderen opgroeien met een gevoel van sociale verbondenheid, dan is dat een krachtige vorm van preventie.

Deze nota vormt een paraplu voor ons brede jeugdbeleid voor jongeren van 0 tot 23 jaar. Het geeft de kaders aan binnen de belangrijke beleids-terreinen. Daarnaast wordt verwezen naar de relatie met terreinen als sport, cultuur en welzijn. De nota haakt in op het beleidskader Lokaal Onderwijsbeleidsplan 2005-2009. Verder is het bestaande jeugdbeleid dat buiten het onderwijsbeleid valt, geactualiseerd en opnieuw ingedeeld. Deze nota bevat geen (gedetailleerde) uitvoeringsplannen, die staan in aanvullende nota's.

We willen doorgaan met wat goed gaat en vernieuwen en verdiepen als dat nodig is. Daarnaast willen we inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Door stedelijk jeugdbeleid te herformuleren schetsen we kaders. De kaders tonen hoe we de Bossche jongeren uitdagen om hun talenten te benutten. De gemeente wil daarbij niet de verantwoordelijkheid van jongeren en hun ouders overnemen. We voeren de regie: helpen ze om de goede keuzes te maken.

Trends en ontwikkelingen

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

De Rijksoverheid koppelt jeugdbeleid steeds vaker aan algemeen beleid. Steeds vaker zijn meerdere ministeries betrokken bij jeugdbeleid. Zoals bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin waar het 5 ministeries betreft en de trekkersrol is neergelegd bij het programmaministerie Jeugd en Gezin. Bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten en de ontwikkeling van Brede Scholen zijn zowel OC&W als VWS nauw betrokken.

De gemeentelijke taken op het gebied van jeugdbeleid gaan veranderen en groeien.

De Rijksoverheid wil dat risico's bij de jeugd snel gesignaleerd en aanpakt worden. Om die reden is de verantwoordelijkheid voor de preventieve taken van het jeugdbeleid, gebundeld in Centra voor Jeugd en Gezin. Vanaf 2009 zijn wij ook verantwoordelijk voor de toewijzing van prenatale zorg. Er gaat meer aandacht uit naar de aanpak van Voor- en Vroegschoolse Educatie, taalstimulering en voorzieningen voor kinderen die de Nederlandse taal nog niet beheersen.

Het kabinet besluit mogelijk tot een stelselwijziging. Dit gebeurt mede op basis van de evaluatie van de Wet op de Jeugdzorg in 2009. De commissie Paas heeft hierover geadviseerd in het rapport "Van klein naar groot". Waarschijnlijk wordt dan de gemeente en niet de provincie verantwoordelijk voor de indicatie van jeugdzorg. Duidelijk is dat de gemeente de komende tien jaar via hulpverlening en zorgtrajecten meer verantwoordelijkheid draagt voor het curatieve jeugdbeleid. Daarmee wordt ook het preventieve jeugdbeleid belangrijker, voorkomen is beter dan genezen!

De indicatiestelling voor speciaal onderwijs wordt aangescherpt. Hierdoor zullen meer risicoleerlingen regulier onderwijs volgen. Scholen krijgen de opdracht een passend onderwijsaanbod voor alle jongeren te bieden. Dit zal niet altijd mogelijk zijn waardoor er een sterker beroep op gemeenten gedaan wordt om alternatieven te initiëren of mede te ontwikkelen. Om te voldoen aan de Lissabon doelstellingen en de landelijke afspraken is extra inzet op onze VMBO en MBO-scholen noodzakelijk om voortijdig schoolverlaten te voorkomen. Vooral het versnipperde VMBO aanbod vereist extra aandacht. Het samenvoegen van de verschillende VMBO scholen zal de komende jaren extra investeringen vragen.

Terwijl nu de jeugdgezondheidszorg nog wordt uitgevoerd door GGD en thuiszorg stuurt het kabinet aan op het opzetten van integrale jeugdgezondheidszorg waarbij de leeftijdsgrens mogelijk verhoogd wordt van 19 naar 23 jaar. Samen met de regiogemeenten willen wij meer grip krijgen op de regievoering van deze integrale jeugdgezondheidszorg. Belangrijke items hierbij zijn vroegsignalering, overgewicht, gebruik van versla-

vende middelen als alcohol, maar ook psychosociale problematiek zoals depressiviteit en relationele problemen.

Door de economische recessie stijgt de jeugdwerkloosheid. Jongeren zonder diploma staan het eerst op straat en kunnen moeilijker een leerbaan of stageplek vinden. Daarom investeren wij in aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt en het verbeteren van kansen van jongeren op de arbeidsmarkt. De gemeente heeft een belangrijke, coördinerende rol om werkgevers en onderwijs te laten samenwerken. De invoering van de wet WIJ (Investeren in Jongeren) is vooralsnog vertraagd maar op (korte) termijn worden wij verantwoordelijk voor het aanbieden van opleiding en/of werk aan jongeren tot 27 jaar die een uitkering aanvragen (leerwerkplicht). Een intensieve samenwerking tussen gemeente, onderwijs en bedrijfsleven wordt hierdoor nog belangrijker.

De economische recessie leidt er ook toe dat meer kinderen opgroeien in financieel zwakke gezinnen. In het kader van de Taskforce armoede worden maatregelen genomen om de negatieve consequenties hiervan voor jongeren en hun ouders te beperken.

Voortrekkersrol

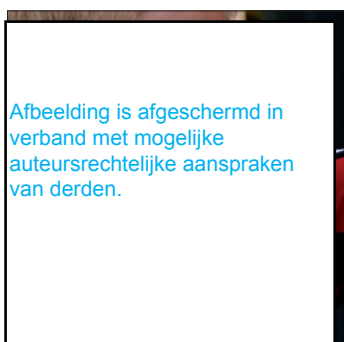
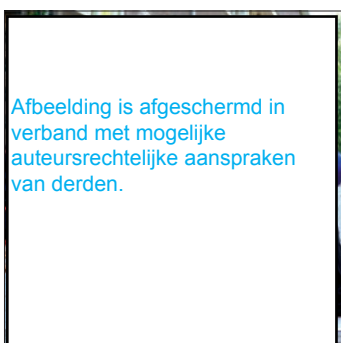
Als centrumgemeente van de regio hebben we op een aantal terreinen een voortrekkersrol. Bijvoorbeeld bij de aanpak voortijdig schoolverlaten en kindermishandeling. Sommige aspecten van jeugdbeleid pakken we in provinciaal verband aan. Hiervoor overleggen we regelmatig met de vijf grootste Brabantse gemeenten (B5). In heel Europa wordt gewerkt aan beter en innovatiever onderwijs in relatie tot de arbeidsmarkt. Door mee te doen aan Europese projecten, versterken we ons jeugdbeleid en innovatieve ontwikkelingen.

Evaluatie Bossche jeugd

Regelmatig doen we onderzoek naar de Bossche Jeugd. Bijvoorbeeld via de evaluatie van onderwijs- en jeugdbeleidsplannen of door de Jeugd- en Onderwijsmonitor. Maar ook door de Veiligheidsmonitor, de Leefbaarheidsmonitor, de GGD-monitor en de Primair Onderwijs Monitor. Hierdoor weten we wat er in onze stad speelt. (zie bijlage 2 Analyse over de Bossche jeugd).

Successen en verworvenheden

De goede samenwerking met en tussen de verschillende onderwijs – en maatschappelijke instellingen is een van de grootste verworvenheden van de afgelopen planperiode. Beleid kan alleen resultaten opleveren als er een gezamenlijke en gedragen visie is en partijen bereid zijn om over de eigen schutting heen te kijken. Resultaten van deze samenwerking zien wij onder andere terug in de sluitende zorgstructuur en het eerste wijkloket Centrum voor Jeugd en Gezin. Ook bij de BBSén is samenwerking succesvol gebleken. Niet alleen zijn de cito scores van de leerlingen verhoogd, maar er zijn ook meer peuters gaan deelnemen aan voor-schoolse voorzieningen en de ouders zijn tevreden over de activiteiten die in en buiten schooltijd plaatsvinden (meer informatie zie bijlage 2).

Visie, uitgangspunten en speerpunten

Visie

Alle jongeren ontwikkelen zich optimaal, zowel in cognitief, sociaal-emotioneel als in fysiek opzicht. Ze hebben een fijne jeugd en gebruiken hun talenten. Dit leidt tot maatschappelijke, economische en sociale zelfstandigheid.

Jeugdbeleid omvat een groot aantal thema's en beleidsvelden. Wij scheppen de randvoorwaarden en dragen zorg voor basisvoorzieningen waardoor alle Bossche jongeren de kans krijgen hun talenten optimaal te benutten. Hiermee wordt de basis gelegd voor maatschappelijke en duurzame arbeidsparticipatie. Als jongeren risico's lopen bieden wij ondersteuning. Een integrale benadering vormt daarbij de sleutel tot succes: "één kind, één plan".

Uitgangspunten

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

1. Het jeugd- en onderwijsbeleid geldt voor alle jongeren en kent geen specifieke doelgroepen.

Toelichting: 's-Hertogenbosch heeft een goed ontwikkeld basispakket aan voorzieningen voor alle baby's, kinderen, jongeren en hun ouders. De zorg begint al voor de geboorte en duurt voort tot de jongere na het voltooien van de schoolloopbaan goed is toegerust voor de arbeidsmarkt. Het stedelijke jeugdbeleid zorgt voor integrale afstemming op relevante beleidsterreinen. Voor een aantal jongeren is het basispakket aan voorzieningen onvoldoende omdat zij op één of meer terreinen risico's lopen. Dan is aanvullend maatwerk nodig. Dit wordt zo vroeg mogelijk aangeboden zodat (grote) problemen worden voorkomen. We kennen een groot aantal risicofactoren. We willen er echter voor waken om jongeren te snel in een probleemcategorie in te delen want de individuele verschillen tussen jongeren met dezelfde achtergrond zijn vaak groot. Extra maatregelen moeten gericht worden ingezet op de jongere die het nodig heeft.

2. We kiezen voor een brede aanpak die uitgaat van wat de jongere nodig heeft. De leefgebieden gezin, school en wijk worden verbonden en zijn de vind- en actieplaatsen.

Toelichting: Jeugdbeleid richt zich op het ontwikkelen van talenten van jongeren. Wanneer deze ontwikkeling wordt bedreigd of wanneer keuzes moeten worden gemaakt, gaan we primair uit van het belang van de jongere. Wanneer nodig, worden drang- en dwangmiddelen ingezet. Er zijn activiteiten en accommodaties op het brede terrein van gezondheid, zorg, opvoeding, welzijn, onderwijs en vrije tijd. Ze worden in een samenhangend pakket aangeboden, zo dicht mogelijk bij de leefomge-

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

ving. Afhankelijke van de uitvoering is dat de thuissituatie, de buurt, wijk en school of de stad. Gemeentelijk beleid is afgestemd met het aanbod van maatschappelijke organisaties.

3. We bouwen voort op succesvolle bestaande initiatieven en verworvenheden.

Toelichting: Uit de evaluaties en uit verschillende monitors blijkt dat we met het jeugdbeleid op de goede weg zijn: met het grootste deel van de Bossche jongeren gaat het goed. Er is dus geen reden om in het ingezette beleid ingrijpend te wijzigen. Het is echter wel noodzakelijk om meer samenhang aan te brengen tussen de verschillende deelterreinen. Juist de meest kwetsbare groepen zijn er bij gebaat dat er gehandeld wordt vanuit één visie en binnen dezelfde kaders.

4. Daar waar mogelijk organiseren en voeren jongeren en hun ouders zelf activiteiten uit.

Toelichting: Niet de gemeente maar jongeren en hun ouders zijn primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van jongere. De gemeente heeft hierin vooral een ondersteunende en voorwaardenscheppende taak. Ondersteuning is altijd gericht op stimuleren van verantwoordelijkheid nemen en zelf actie ondernemen.

Er komt meer aandacht voor de rol van ouders. Niet alleen voor wat betreft opvoeding maar ook op het gebied van gezonde leefstijl, voortijdig schoolverlaten en veiligheid.

- 5 De gemeente voert de regie op de speerpunten van het jeugdbeleid.

Toelichting: Vanuit onze visie op jeugdbeleid is een aantal beleidsspeerpunten geformuleerd (zie hierna). De uitvoering van jeugdbeleid ligt in veel gevallen bij het onderwijs en andere maatschappelijke partners. In een aantal gevallen is door de wet bepaald hoe de uitvoering moet plaatsvinden. De gemeente wil regie voeren op jeugdbeleid door het uitzetten van de beleidslijnen, het organiseren van de samenwerking, resultaatgerichte afspraken maken en het volgen en eventueel bijsturen van de uitvoering. Er vindt op verschillende manieren periodiek overleg plaats met partners: in de Stuurgroep Preventief Jeugdbeleid, in besturen overleggen met het onderwijs, in de Beleidsgroep Leren & Werken en in het Veiligheidshuis.

Speerpunten

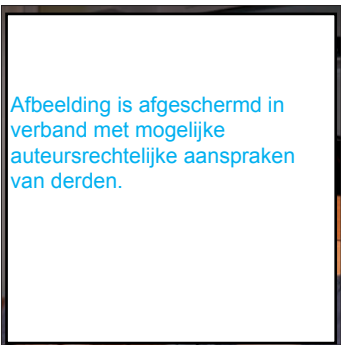
Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Op basis van actuele ontwikkelingen en de beschreven uitgangspunten voor beleid hebben wij vier speerpunten benoemd waar het jeugdbeleid zich de komende vier jaar op richt. De vier speerpunten gaan uit van preventie en van de eigen verantwoordelijkheid. Wanneer dit onvoldoende is, worden ondersteunende, curatieve of repressieve maatregelen ingezet.

De aandachtsgebieden en doelstellingen zijn onderverdeeld in vier speerpunten:

- jongerenparticipatie
- opvoeding en gezondheid
- duurzame arbeidsparticipatie
- veiligheid.

Speerpunt jongerenparticipatie

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Jongeren groeien op in een complexe samenleving. Met een grote mate van bewegingsvrijheid, vaak buiten het blikveld van de ouders. Door de nieuwe media zijn jongeren goed op de hoogte van wat er speelt en ze communiceren veel. We willen dat jongeren nu en later maatschappelijk betrokken zijn. Daarvoor moeten ze al jong leren om verantwoordelijkheid te dragen en actief te worden. Daar willen we ze graag bij helpen.

De meeste jongeren zijn gelukkig, hebben veel vrienden en doen het goed op school. Tweederde vertoont geen enkel risicogedrag. Jongeren sporten veel. Tussen de 12 en 17 jaar sport 50% meer dan twee keer per week. Dit neemt af als ze ouder worden. Jongeren steken veel tijd in moderne media en rondhangen. Nog steeds doen veel jongeren aan cultuur, maar de deelname daalt.

Jongerenparticipatie kent verschillende vormen. Maatschappelijke participatie in de vorm van het organiseren van activiteiten of via een maatschappelijke stage. Beleidsparticipatie door betrokkenheid bij het maken en uitvoeren van gemeentelijke plannen en projecten.

Zelf activiteiten organiseren

De Bossche jongeren worden vertegenwoordigd door jongerenambassadeurs. Zij ondersteunen bij activiteiten voor en door jongeren. Verder organiseren ze jongerenbijeenkomsten en (politieke) debatten.

De ambassadeurs zijn actief in de 'Doe-geld'-jury of als redactielid van de jongerenwebsite XS-Hero. Er zijn er nu zeven benoemd. Als een soort olievlek moet deze groep zichzelf aanvullen en uitbreiden.

Jongeren vanaf 12 jaar organiseren en voeren zelf activiteiten uit voor sport, cultuur of andere vrijetijdsbestedingen. Ouders en wijkbewoners ondersteunen hierbij. Ook hier is soms sprake van professionele ondersteuning. Jongeren kunnen een beroep doen op de 'Doe-gelden'. Dit is een subsidie voor jongeren die initiatief nemen om ideeën uit te werken en uit te voeren.

De jongerenwebsite XS-Hero biedt de gemeente de mogelijkheid om jongeren te informeren over zaken die er in de stad spelen. De site is vooral bedoeld als een virtuele ontmoetingsplaats. Jongeren kunnen er met elkaar praten en vragen stellen aan professionals. De jongerencontactambtenaar koppelt de jongeren en de gemeente.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

BOS-medewerkers (buurt, onderwijs en sport) verzorgen zowel bewegingsonderwijs op basisscholen, als sportactiviteiten in de wijk na schooltijd. Ook voor de jongeren vanaf 12 jaar worden in de wijk sportactiviteiten uitgevoerd, vaak gericht op toeleiding naar sportverenigingen. Door het Jeugdsportfonds en het Cultuurparticipatiefonds worden meer jongeren in staat gesteld om hun talenten voor sport en cultuur te ontwikkelen.

Breed activiteitenaanbod

In 's-Hertogenbosch kunnen jongeren op veel manieren hun vrije tijd invullen. Verenigingen en organisaties bieden daarvoor activiteiten aan. Het is echter ook belangrijk dat jongeren zelf de activiteiten opzetten en uitvoeren. Jongeren tot 12 jaar kunnen dit nog niet alleen. Hier ligt een belangrijke rol voor ouders en andere wijkbewoners. In minder kansrijke wijken bieden we professioneel kinder- en jongerenwerk aan. In KlupUp 4-12 werken sociaal-cultureel werk, kinderopvang, sportstimulering, sport en culturele organisaties samen. Op cultureel gebied zorgen combinatiefunctionarissen samen met het primair - en voortgezet onderwijs voor een aantrekkelijk aanbod.

Het voortgezet onderwijs voert geleidelijk maatschappelijke stages in. Vanaf schooljaar 2011-2012 is iedere school wettelijk verplicht leerlingen een maatschappelijke stage te laten lopen van minimaal 72 uur. De stages zijn onbetaald vrijwilligerswerk dat leerlingen doen onder verantwoordelijkheid van de school. Het motto is: 'Samen leven kun je leren'. Gemeenten krijgen geld om een coördinatiepunt op te zetten en vrijwilligersorganisaties te ondersteunen.

Voldoende voorzieningen

In elke wijk vinden de activiteiten voor de jeugd tot 12 jaar plaats in een Brede Bossche School (BBS) of in een sociaal-culturele/multifunctionele accommodatie. Brede Bossche Scholen versterken de relaties tussen de school en wijkinstellingen op het gebied van gezondheid, ontspanning en educatie. In het wijktheater wordt een podium geboden voor jongeren. Daarmee leveren de BBS een positieve bijdrage aan het sociale schoolklimaat en de verbondenheid in de wijk. Verder is het een goede voorbereiding op latere actieve deelname in de samenleving. In alle aandachtswijken willen we een BBS realiseren (zie hiervoor het te ontwikkelen beleidsplan BBS).

Jongeren van 12 jaar en ouder willen een eigen plek om hun kwaliteiten te ontdekken. In de stad zijn er vier van deze plekken (oost, west, noord en zuid). Jongeren organiseren en voeren hier zelf hun activiteiten uit. Eventueel levert het jongerenwerk ondersteuning. We willen op alle BBS' en een buurtbibliotheek realiseren. Ook een speltheek maakt hier deel van uit. In de stad komen twee grote bibliotheken en elke basisschool kan beschikken over een schoolbibliotheek. Op stedelijk niveau willen we een cultureel jongeren centrum opzetten met een aansprekende programmering op het gebied van muziek, kunst- en vakonderwijs en nieuwe media. Hier stimuleren we vernieuwende jongereninitiatieven die gericht zijn op cultuurparticipatie en talentontwikkeling.

Iedere wijk moet beschikken over voldoende mogelijkheden voor ontmoeten, spelen en sporten. Wijkbewoners en jongeren zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het beheer. Het sociaal-cultureel werk biedt eventueel ondersteuning. Voorzieningen worden ontwikkeld in samenhang met wijkspelplaatsen en schoolpleinen. In 2010 evalueren we het beleidsplan 'Spelen' en stellen we het bij.

Speerpunt 1: doelstellingen en indicatoren jongerenparticipatie

Doelstelling	Actiepunten	Indicatoren	Kernpartners
Jongeren organiseren zelf hun activiteiten	Jongerenambassadeurs organiseren stedelijke activiteiten voor jongeren Realiseren en in stand houden actuele website voor jongeren	Aantal jongerenambassadeurs Aantal stedelijke activiteiten en doegeld-activiteiten per jaar Bezoekersaantallen website per jaar	Bibliotheek Voortgezet onderwijs
Er is een breed aanbod van activiteiten voor en door jongeren	In jongerenvoorzieningen is sociaal beheer beschikbaar Iedere wijk heeft een basisaanbod jeugd- en jongerenwerk met een aanvulling op maat. BBS kennen buitenschoolse activiteiten voor jongeren (Klup-Up 4-12) Realiseren coördinatiepunt maatschappelijke stages	Aantal activiteiten dat jaarlijks wordt uitgevoerd in jongerenvoorzieningen Aantal wijken dat aanbod jeugd- en jongerenwerk heeft Aantal buitenschoolse activiteiten en deelnemers van Klup Up 4-12 per jaar Aantal leerlingen met maatschappelijke stageplek	Sportverenigingen Culturele instellingen Divers Stichtingen voor vrijwillig jeugd- en jongerenwerk Kinderopvang Primair onderwijs Voortgezet onderwijs Galant / Divers Stagebieders
Er zijn voldoende voorzieningen	Adequate voorzieningen en accommodaties voor iedere leeftijdsgroep. Realiseren van 7 Brede Bossche scholen (coördinatie en activiteiten)	Percentage van openbare ruimte voor (geïntegreerde) speel- en ontmoetingsplek per wijk Aantal specifiek voor jongeren 12+ ingerichte ruimtes activiteitsaanbod voor jongeren tot 12 jaar en andere wijkbewoners per BBS	Buurtbewoners Maatschappelijke instellingen (o.a. Divers, Juvans, Muzerije) Jeugdgezondheidszorg Voorschoolse voorziening (Primair) onderwijs Bibliotheek Sport

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Speerpunt opvoeding en gezondheid

Een stabiele thuissituatie en een goede gezondheid zijn belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Soms hebben ouders hierbij hulp nodig. We proberen dit zo vroeg mogelijk te doen wanneer er nog geen sprake is van grote problemen. Volgens de evaluatie (bijlage 2) blijft gerichte aandacht nodig voor de ondersteuning van ouders en jongeren bij opvoeden en opgroeien. Maar ook voor kinderen met (dreigende) onderwijsachterstand en voor het bevorderen van een soepele doorstroming onderwijs/arbeidsmarkt.

Maatschappelijke organisaties investeren veel in het signaleren van problemen. Zij zien dat de problemen ingewikkelder worden. Vaak is daarom hulp op verschillende terreinen nodig. Op psychosociaal gebied hebben jongeren het meest last van onzekerheid, verlegenheid, angst en rusteloos of hyperactief gedrag. Preventie is daarom van belang. De GGD en Vivent (consultatiebureau) voeren daarvoor het wettelijk verplichte basispakket jeugdgezondheidszorg uit. Dat doen ze zoveel mogelijk in de fysieke CJG's op wijkniveau. Aanvullend leggen wij het lokale accent bij zorgteams, spreekuur voor ouders/jeugd en het wijkgericht gezondheidswerk. Er zijn zorgteams voor de leeftijdsgroepen 0-4 jaar, 4-12 jaar, 13-18 jaar en 18 tot 23 jaar. Deze teams richten zich op de drie leefmilieus, buurt/wijk, gezin en onderwijs.

Om het lokale gezondheidsbeleid te kunnen versterken willen wij dat het maatwerkdeel van de GGD vergroot wordt ten koste van het algemene deel. Aandachtspunten voor de komende periode zijn het tegengaan van overgewicht en het gebruik van alcohol en drugs.

Informatie en advies voor iedereen

In 2014 willen we dat iedereen over alle informatie over opvoeden, opgroeien en gezond gedrag kan beschikken. De lijst met voorzieningen is nu al beschikbaar, bereikbaar en toegankelijk. De Centra voor Jeugd & Gezin voeren al hun preventie- en voorlichtingsactiviteiten gebundeld uit. Dit gebeurt zoveel mogelijk op herkenbare plekken, zoals de voor-schoolse voorzieningen, de (Brede Bossche) Scholen, de consultatiebureaus, de buurthuizen en jongerenaccommodaties. De bundeling moet leiden tot een effectievere en efficiëntere uitvoering van activiteiten.

Problemen zien en verhelpen

Het is belangrijk dat we ontwikkelingskansen- en belemmeringen van kinderen en jongeren vroeg signaleren. Dan kunnen we op tijd een passend aanbod leveren om kansen te verzilveren en risico's te minimaliseren. Deskundige begeleiding van professionals en ouders is daarbij heel belangrijk.

De afgelopen drie jaren is met succes vorm gegeven aan een sluitende zorgstructuur voor het onderwijs (zie beleidsplan CJG). De zorgteams (0-4 jaar, 4-12 jaar, 13-18 jaar en 18-23 jaar) zijn hiervan het belangrijkste voorbeeld.

Een netwerk van goed samenwerkende professionals lost de hulpvragen in de wijk op. Een belangrijke rol ligt hier voor de instellingen die de zorgteams 0-12 jaar bemensen (Vivent, GGD, Divers, Juvans en (voor) school). Ze stemmen af met de andere professionals die betrokken zijn bij kinderen en gezinnen. Dit kan gaan over individuen of over ontwikkelingen op wijkniveau.

Een wijkanalyse in de stadsdelen Oost en West moet leiden tot een CJG-wijkpreventieplan, voor het thema opvoeden en opgroeien. Voor de inwoners die extra steun nodig hebben tijdens het opvoeden en het

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

opgroeien, moet voldoende passend aanbod aanwezig zijn. Daarnaast willen we dat er meer uitvoeringscapaciteit voor professionals beschikbaar is.

Zorg efficiënt en effectief coördineren

Meerdere instanties zijn betrokken bij een kind, jongere of gezin. Coördinatie van de zorg is dan noodzakelijk. Om ruis op de communicatielijn te voorkomen, willen we op wijkniveau zoveel mogelijk met dezelfde professionals werken. Met de mensen die zowel met school, wijk als gezin bezig zijn. Het uitgangspunt is: één kind, één gezin, één plan.

Vanuit het stedelijk coördinatie/expertisecentrum, voert de gemeente regie over de zorgstructuren op wijkniveau. Er is nauwe samenwerking met Passage/ACT/Studenten Succes Centrum, Steunpunt Opvoeding, Centrum voor Trajectbegeleiding en de Jeugdgezondheidszorg.

De professionals maken op basis van een wijkanalyse een gericht programma met gezamenlijke activiteiten. Het kader voor deze wijkplannen stellen we op stedelijk niveau vast. Daarbij bundelen we de subsidiestromen voor wijkgerichte preventieactiviteiten van instellingen.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het preventieve jeugdbeleid. De verantwoordelijkheid voor de geïndiceerde jeugdzorg ligt bij provincies. Een zorgvraag is echter niet op te knippen in bestuurlijke verantwoordelijkheden. Daarom moeten we een schakel leggen tussen het gemeentelijke aanbod en Bureau Jeugdzorg.

De jeugdgezondheidszorg is nu nog verdeeld vanuit twee invalshoeken: de consultatiebureaus voor 0-4 jarigen en de jeugdgezondheidszorg van de GGD voor de 4-19 jarigen. Op regionaal niveau werken we aan nauwe bestuurlijke samenwerking door beide werksoorten te integreren. Met deze samenwerking gaan we de 'integrale JGZ' verankeren in de Centra voor Jeugd & Gezin. We streven ernaar om de eigen ruimte voor opdrachten aan de GGD te vergroten. Daarmee sluiten we beter aan bij stedelijk beleid.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

De keuze kunnen maken voor gezond gedrag

Met een integrale, wijkgerichte aanpak werken we aan het terugdringen van overgewicht onder de Bossche jeugd. Met inzet van de gezondheidsmakelaar koppelen we het Wijkgericht Gezondheidswerk (GGD) aan de Brede Bossche Scholen en het Centrum voor Jeugd en Gezin in de wijk. Daarnaast stimuleren we het kennismaken met sport en sportverenigingen via verschillende activiteiten binnen het onderwijs, buiten school en in de buurt.

We ondersteunen jongeren die hun gedrag willen veranderen. Bijvoorbeeld met het stoppen met roken, minder drinken c.q. op latere leeftijd hiermee beginnen en meer bewegen. Maar we willen ook gezonde keuzes bevorderen, zoals gezond eten op school. Daarnaast moeten we kwetsbare jongeren en jongeren met psychosociale problemen ondersteunen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan pesten of aan jongeren in echtscheidingsituaties. De GGD heeft ook een taak bij ziekteverzuimpreventie.

Het startpunt is handhaven van de huidige wet- en regelgeving, zoals een verbod op de verkoop van alcohol aan jongeren onder de 16 jaar in supermarkten, horeca en sportkantines. In de regio stemmen we een preventieve aanpak af. Afspraken met scholen en (sport)verenigingen versterken de aanpak. Het jeugdgezondheidsbeleid stellen we vast in 2010.

Kindermishandeling

De gemeente is verantwoordelijk voor de aanpak van preventie, signalering, stoppen en schadebeperking van kindermishandeling. Melding gebeurt onder verantwoordelijkheid van de provincie. Op basis van een regionale analyse zijn speerpunten opgesteld. Deze zijn uitgewerkt in een regionaal werkplan dat we vanaf 2010 implementeren.

In 2014 moet het thema kindermishandeling structureel onderdeel zijn van het beleid van gemeenten en instellingen. Alle instellingen die met kinderen en/of ouders te maken hebben, hanteren een meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld. Verder krijgen alle professionals structureel training in het signaleren van en handelen bij (vermoedens van) kindermishandeling. Binnen het netwerk van instellingen die met kinderen en/of ouders werken zijn samenwerkingsafspraken gemaakt.

Speerpunt 2: doelstellingen en indicatoren opvoeding en gezondheid

Doelstelling	Actiepunten	Indicatoren	Kernpartners
Informatie en advies over opgroeien en opvoeden en gezond gedrag is voor iedereen beschikbaar.	Ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin	Aandeel ouders, jongeren en professionals dat tevreden is over de beschikbaarheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen op het terrein van opvoeden en opgroeien.	Vivent, GGD, Juvans, Divers, (voor)scholen, bureau jeugdzorg
Problemen rondom opvoeding en bescherming worden tijdig gesignaleerd en hulp wordt geboden.	Zorgteams voor 0 tot 23 jaar. Wijkpreventieplan met uitvoeringscapaciteit voor elke wijk.	Het percentage ouders dat de zorg over hun kinderen als zwaar ervaart, daalt. Het percentage jongeren tot 18 jaar dat gebruik maakt van geïndiceerde jeugdzorg	Vivent, GGD, Juvans, Divers, (voor)scholen, bureau jeugdzorg, Passage/ACT
Zorg wordt efficiënt en effectief gecoördineerd	Stedelijke coördinatie sluitende zorg in Centra voor Jeugd en Gezin met: - Stedelijke aanpak complexe zorg. - Integrale jeugdgezondheidszorg. - Elektronisch dossier van alle kinderen.	Aantal afgesloten trajecten ketencoördinatie	Vivent, GGD, Juvans, Divers, (voor)scholen, bureau jeugdzorg
Kinderen, jongeren en hun ouders worden in staat gesteld de keuze te maken voor gezond gedrag	Wijkgericht Gezondheidswerk en inzet Gezondheidsmakelaar. Aanpak overgewicht en verslaving en psychosociale problematiek.	Het percentage kinderen dat zich gezond voelt . Aantal jongeren onder 16 dat alcohol gebruikt. Aantal kinderen met overgewicht.	Vivent, GGD, Divers
Kindermishandeling wordt voorkomen, gesignaleerd, gestopt en schade wordt beperkt	Regionale aanpak kindermishandeling	Uitvoering regionaal werkplan kindermishandeling	Vivent, GGD, Juvans, Divers, Mee, Bureau Jeugdzorg, AMK, GGZ, RvA, onderwijs

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Speerpunt duurzame arbeidsparticipatie

Jongeren zijn niet bezig met duurzame arbeidsparticipatie. Toch willen we benadrukken dat dit de hoofddoelstelling van ons onderwijsbeleid is. Uiteindelijk draait het erom dat jongeren hun capaciteiten kunnen gebruiken. Zodat ze economisch en maatschappelijk zelfstandig kunnen zijn. We willen een bijdrage leveren aan verhoging van de arbeidsproductiviteit. Arbeidsparticipatie en talentontwikkeling zijn belangrijk voor het op peil houden van onze welvaart en welzijn. Een goede opleiding is daarvoor belangrijk.

Het onderwijs werd de afgelopen jaren zelfstandiger. De gemeentelijke taken zijn teruggebracht naar voor- en voerschoolse educatie (VVE), schakelklassen en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Hierbij spelen de leerplicht en de Regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC) een belangrijke rol. Naast deze verplichte taken willen we samen met de schoolbesturen zorgen voor een kwalitatief hoogwaardig, aantrekkelijk en breed onderwijsaanbod. Met speciale aandacht voor jongeren die meer zorg nodig hebben.

De meeste jongeren doorlopen de school zonder veel problemen. Het opleidingsniveau in 's-Hertogenbosch is vrij hoog in vergelijking met andere grote steden. Een vijfde van de jongeren verandert tussentijds van opleiding of school. We zien gelukkig dat minder jongeren het onderwijs verlaten zonder een diploma op tenminste havo of mbo-2 niveau (startkwalificatie). Toch is dit aantal nog steeds te hoog. Jongeren vallen uit omdat er geen passend onderwijs is, door motivatiegebrek of een verkeerde keuze maar ook door persoonlijke problemen. De huidige crisis treft jongeren (vooral zonder diploma) als eerste. We beseffen dat het succesvol afronden van een opleiding geen garantie is voor vast werk. Daarom stimuleren we initiatieven die de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt vergemakkelijken.

Realiseren kindcentra 0-13

In september 2007 stelde de gemeenteraad het plan "Beleid 0-13 in 's-Hertogenbosch" vast. Bijna een jaar later brengt de Onderwijsraad het advies "Een rijk programma" uit:

"Bied kinderen in de leeftijd van nul tot twaalf jaar een samenhangend programma aan van opvang, educatie en opvoeding. Laat scholen, kinderopvang- en vrijetijdsvoorzieningen daarvoor nauw samenwerken. Begin met de ontwikkeling van een breed educatief programma van vier dagdelen, dat idealiter gratis is voor alle driejarigen. Op lange termijn zou de raad graag zien dat de rol van de basisschool wordt uitgebreid. Geleidelijk aan moet het primair onderwijs een programma gaan aanbieden voor alle drie-, vier- en vijfjarigen, dus voor de gehele kleuterperiode."

In de periode 2010-2014 blijven wij inzetten op de integratie van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Deze ontwikkeling koppelen we aan de Brede Bossche Scholen, omdat hier al vergaande vormen van samenwerking bestaan. Voor kinderen van 0 tot 4 jaar is er een keuze uit verschillende arrangementen; variërend in dagdelen en tijden. Het schoolbestuur bepaalt per locatie wie de partners zijn die het kindcentrum 0-13 vormgeven. De peuterarrangementen worden dan aangeboden in het brede kader van kinderopvang. Een nieuw beleidsplan Kindcentra 0-13 volgt in 2011-2012. We willen een actieve bijdrage leveren aan het oplossen van de wachtlijsten in de kinderopvang. Daarnaast richten we ons op hoogwaardige, innovatieve en multifunctionele schoolgebouwen.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Jaarlijks actualiseren we hiervoor het meerjarige Integraal Huisvestingplan (IHP).

Verbeteren van onderwijskansen

Taal en rekenen zijn belangrijk voor een succesvolle schoolloopbaan. Dat vindt ook het ministerie van OC&W. De Rijksbijdrage voor onderwijskansenbeleid is in het basisonderwijs bedoeld voor:

- taalontwikkelingsprogramma's en -projecten
- voor- en vroegschoolse educatie (VVE)
- schakelklassen
- projecten voor nieuwkomers.

Het voortgezet onderwijs krijgt rechtstreeks extra bijdragen voor nieuwkomers.

Om alle doelgroeppeuters en kinderen van inburgeraars te kunnen bereiken, moeten we de komende jaren de VVE flink uitbreiden. Daarnaast mogen de ouderbijdragen geen financiële drempel vormen voor deelname. In het kader van armoedebeleid krijgen leerlingen ondersteuning als de ouders te weinig financiële middelen hebben.

We onderzoeken of wij de verschillende projecten in het basisonderwijs beter en meer in samenhang kunnen uitvoeren. Verder faciliteren wij 'taalambassadeurs'. Dit zijn leiders/leraren uit het werkgebied 0 tot 23 jaar die taalontwikkeling en innovatie promoten.

Voorkomen en terugdringen van Voortijdig Schoolverlaten

Wil je jongeren op school houden? Dan is een uitdagend en aansprekend onderwijsaanbod het beste middel. Het onderwijs is en blijft verantwoordelijk voor een kwalitatief hoogwaardig aanbod. Maar scholen moeten wel gezamenlijk zorgen dat er voor iedere jongere een passend aanbod is. Ook het aanbod van voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) hoort hierbij.

Als gemeente ondersteunen wij kwalitatief hoogwaardig onderwijs door multifunctionele accommodaties te realiseren. Daarnaast ondersteunen we maatwerktrajecten voor risicjongeren. Samen met scholen ontwikkelen we maatregelen die de aansluiting tussen schooltypen verbeteren. Belangrijke momenten zijn de overstap van het primair naar voortgezet onderwijs en van voortgezet naar het middelbaar of hoger beroepsonderwijs. Net zo belangrijk is een goede oriëntatie op beroeps- en opleidingskeuze. De gemeente ondersteunt programma's die hierop inzetten en doet aanvragen voor provinciale, landelijke of Europese subsidies.

Een goede schoolkeuze is een voorwaarde om te slagen. Helaas wordt deze keuze niet altijd verstandig gemaakt. Soms sluit de keuze niet aan bij de beste ontwikkelingskansen van het kind. De twee grootste VMBO scholen in de stad besloten om het huidige versnipperde aanbod vanuit één regie aan te bieden. De gemeente stimuleert en ondersteunt dit met goede huisvesting voor het vmbo.

Schoolverzuim is vaak een signaal van dreigend uitval. Leerplichtambtenaren werken nauw samen met scholen en hulpverleners om snel te kunnen ingrijpen. In het MBO werken ze ook vanuit de school zelf. Leerplicht maakt deel uit van zorgteams van het voortgezet onderwijs, het Casusoverleg Risicjongeren van het Veiligheidshuis en werkt samen met expertisecentra voor primair onderwijs en bovenschoolse adviesteams van het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Schoolverzuim kan leiden tot Halt straffen of een proces-verbaal.

Scholen, regiogemeenten en de provincie pakken samen voortijdig schoolverlaten aan. In 2011 stellen we het plan van aanpak leerplicht en voortijdig schoolverlaten vast.

Voor niet-leerplichtige jongeren die zijn uitgevallen in het reguliere onderwijs is er het project T.O.M. (traject op maat). Door een begeleidingstraject op maat helpen we jongeren zonder startkwalificatie om terug te keren naar school of bij het vinden van een opleiding gecombineerd met werken. Voor jongeren zonder startkwalificatie die al werken, ontwikkelen we scholingstrajecten voor betere kansen op de arbeidsmarkt.

Aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

Goed onderwijsbeleid stopt niet bij een diploma, het zorgt er voor dat jongeren zijn toegerust om te werken. (Beroeps)onderwijs moet dan ook qua opleidingsaanbod, vorm en flexibiliteit aansluiten bij het bedrijfsleven en de economische ambities van de regio. Om dit te bereiken moet er vanaf 2011 op het gebied van leren en werken een duurzame samenwerkingsinfrastructuur zijn (vanuit onderwijs, ondernemers en overheid) in de regio 's-Hertogenbosch. De gemeente 's-Hertogenbosch voert hierin de regie. Daarbij zijn meerdere gemeentelijke sectoren en een achttal partners in de regio betrokken: ondernemers, onderwijs en overheid.

Een breed en aantrekkelijk (beroeps)onderwijsaanbod is voor Bossche inwoners, het bedrijfsleven en de regio belangrijk. We ondersteunen de vestiging van nieuwe vormen van (beroeps)onderwijs en hoger onderwijs. Waar mogelijk bieden we stageplekken of opdrachten.

Bij het hoger onderwijs leveren we een directe bijdrage aan de verhoging van de onderwijskwaliteit. Dit doen we door investeringen in kennisringen en lectoraten. Daarbij houden we rekening met de sectoren waarin arbeidsmarkttekorten zijn of worden verwacht.

Als jongeren van school komen zonder de juiste vooropleiding of vaardigheden, dan ondersteunen we ze via meerdere trajecten. Daarnaast helpen we jongeren bij het vinden van een passende leerbaan. In economisch mindere tijden ontslaan bedrijven als eerste de jongeren en is het moeilijk om een baan te vinden. Als ze geen ervaring op kunnen doen, vinden zij als de economie weer aantrekt ook geen werk. Het aanbieden van nieuwe duale trajecten leren/werken kan hiervoor een oplossing bieden. Via de samenwerking met het bedrijfsleven willen we de leerbanen behouden en zorgen voor werkgelegenheid voor jongeren. Dit vraagt om een gecoördineerde en vraaggerichte werkgeversbenadering.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Speerpunt 3: doelstellingen en indicatoren duurzame arbeidsparticipatie

Doelstelling	Actiepunten	Indicatoren	Kernpartners
Realiseren kindcentra 0 - 13	Geïntegreerde voorziening 0-13 jaar met kinderopvang en peuterarrangementen	Aantal geïntegreerde voorzieningen 0-4 jaar per wijk Aantal kindcentra 0-13 per wijk	Peuterspeelwerk Kinderopvang Primair onderwijs Sport Cultuur
Verbeteren onderwijskansen 0 - 23 jaar	VVE-aanbod voor alle doelgroepkinderen Realiseren 6 Schakelklassen Alle nieuwkomers po en vo krijgen specifiek traject. Uitvoeren taalbeleidsplan	Percentage doelgroepkinderen dat bereikt wordt met VVE Aantal kinderen in schakelklassen Percentage nieuwkomers po en vo dat specifiek traject krijgt en ambulante begeleiding Aantal taalambassadeurs uit verschillende onderwijstypen Percentage leerlingen in groep 8 op AVI 9 niveau	Voorschoolse voorziening Vivent, Divers, Onderwijs Primair onderwijs Primair onderwijs Voortgezet onderwijs Passage Voorschoolse voorzieningen, primair en voortgezet onderwijs en middelbaar en hoger beroepsonderwijs
Voorkomen en terugdringen van voortijdig schoolverlaten	Passend onderwijsaanbod voor iedere leerplichtige. Trajecten op maat (T.O.M.) en andere trajecten	Aantal nieuwe vsv'ers per jaar Aantal vsv'ers zonder werk en uitkering dat scholingstraject krijgt	Primair en voortgezet onderwijs Middelbaar beroepsonderwijs UWV Werkbedrijf Divers, Juvans, GGD, LPC, Jeugdhulpverlening
Goede aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt	Regie op samenwerking Leren en Werken Realiseren en in standhouden Servicepunt leren en werken Uitvoeren actieplan leerbanen	Aantal evc's en duale trajecten per jaar Aantal WWB'ers dat wordt geplaatst bij bedrijven en volledig uitstroomt Aantal nieuwe leerbanen per jaar	Onderwijs UWV WERKbedrijf Werkgevers Kamer van Koophandel

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Speerpunt veiligheid

Jeugd en veiligheid is een belangrijk thema met een grote invloed op de leefbaarheid binnen de gemeente. Het gaat erom dat jeugdigen zich veilig voelen in de omgeving waarin ze opgroeien: thuis, in de buurt, op school of op het werk en in de vrije tijd. Maar het gaat ook om de overlast die sommige jeugdgroepen veroorzaken. In hun groei naar volwassenheid zoeken jongeren daarbij de grenzen op. Als de grenzen worden overschreden past corrigerend optreden. De eerst aangewezenen daarvoor zijn de ouders. Wanneer het gedrag van individuele of groepen jongeren de leefbaarheid van de buurt aantast waardoor de bewoners zich bedreigd voelen, moet de overheid ingrijpen.

We zetten in op twee sporen:

1. Bevorderen van het klimaat van veiligheid voor jongeren en hun omgeving.
2. Aanpak risicojongeren, waarbij de jongeren worden onderscheiden naar gedrag en of zij individueel of in een groep functioneren

De uitwerking vindt plaats in het te ontwikkelen beleidsplan Veilig voor Jeugd. We richten ons hierbij vooral op preventieve taken. De aanpak van criminele jongeren is een zaak van politie en justitie.

Veilig thuis en op school

Jongeren moeten thuis veilig kunnen opgroeien. Alle huiselijk gewelds-zaken worden besproken binnen het casusoverleg van het Veiligheids-huis. Om kinderen en hun ouders te helpen, zullen we de zogenoemde dwang- en drangtrajecten inzetten.

Een veilige school is noodzakelijk voor goede leerresultaten. Belangrijk is dat scholen altijd aandacht besteden aan veiligheid. Op het gebied van sociale veiligheid heeft de school een veiligheidsplan dat onderdeel is van het schoolplan. In het veiligheidsplan staan de procedures hoe te handelen in welke situaties en wie waarvoor verantwoordelijk is. Daarnaast staan externe partijen vermeld die een rol spelen bij de veiligheid. De regels rond het veiligheidsplan liggen vast in de convenant 'Veilige school'. Begin 2009 ondertekenden de scholen voor voortgezet onderwijs en veiligheidspartners dit convenant. Het convenant is nieuw voor het primair onderwijs. Wij zijn mede verantwoordelijk voor de stedelijke coördinatie.

Veilig in de wijk en geen overlast

Uit wijkanalyses blijkt dat burgers zich in de wijk onveilig voelen door jongerenoverlast. Ieder jaar brengen we alle jeugdgroepen in beeld en verdelen we ze in aanvaardbaar, hinderlijk, overlastgevend of crimineel (volgens de Beke-methode). In deze lijst stellen we prioriteiten en de aanpak vast op groepsniveau en individu. Omdat de groepen bekend zijn, kunnen we preventieve acties inzetten.

Voor hinderlijke en overlastgevende groepen neemt de gemeente de regie voor een sluitende aanpak. Daarbij schakelen we het ambulante jongerenwerk en de maatschappelijke dienstverlening in. Jongerenwerkers leggen contact met (overlast)groepen op straat of in de jongerenruimte. Jongeren volgen een individueel traject of worden betrokken bij activiteiten. Bij incidenten zijn ambulante jongerenwerkers actief om erger te voorkomen. We bieden ook uitdagende sportactiviteiten aan.

De veroorzakers van overlast zijn steeds jonger. We willen daarom het ambulante jongerenwerk voor jongeren vanaf 8 jaar. Een systeemgerichte aanpak is daarbij niet alleen gericht op de jongere, maar ook op zijn omgeving. Naast deze uitbreiding van het jongerenwerk vindt in 2010

een herijking plaats van het jongerenwerk. Voor criminele groepen ligt er een taak bij politie en justitie.

Intensievere aanpak van jongeren moet de veiligheid in de wijk bevorderen. Dit kan ook door fysieke aanpassingen, zoals het aanpassen van hangplekken of gebiedsverboden. Jongeren met individuele problemen kunnen terecht bij het jongerenwerk of JPP voor informatie, advies en doorverwijzing. Er zijn intensieve contacten met het onderwijs voor uitwisseling van informatie en afstemming van de aanpak. Er zijn mogelijkheden voor trainingen op het terrein van weerbaarheid en sociale vaardigheden. Wij zetten effectieve vormen van gezinsinterventies in. In vijf wijken zijn er buurtouderprojecten. Samen met professionals benaderen ze de jongeren.

Stedelijke aanpak risicjongeren

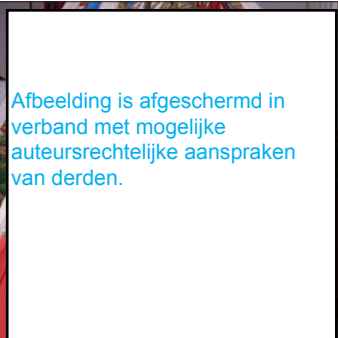
Tijdig ingrijpen bij ongewenst gedrag van risicjongeren lukt alleen wanneer alle betrokken organisaties goede afspraken maken. Veel van deze afspraken liggen al vast in het Veiligheidshuis. Hier wordt bepaald welke (groepen) jongeren prioriteit krijgen bij de aanpak. In het Casusoverleg Risicjongeren (CRJ) wordt een individuele aanpak afgesproken. Maar nauwe samenwerking met andere samenwerkingsketens in de stad is ook nodig. Zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin en het Centrum voor Trajectbegeleiding. Criminele jongeren worden aangepakt door politie en justitie.

Het ORJ (Overleg Risico Jeugd) bespreekt groepen overlastgevende jongeren. De samenwerking moeten we verder verbeteren. In de gemaakte afspraken is het namelijk niet altijd helder wie de regie voert en wie, wanneer, wat gaat doen.

Het Veiligheidshuis beschikt over een 'toolbox'. Hiermee is het voor alle betrokkenen duidelijk welke activiteiten en trajecten ze kunnen inzetten. Ontbrekende trajecten en interventies zullen worden toegevoegd. We werken dit verder uit in het beleidsplan Veilig voor jeugd.

Voor jongeren die uit de gevangenis komen, is er nog geen goede nazorg. Ze hebben vaak grote problemen op verschillende leefgebieden, zoals wonen, opleiding, werk, financiën, dagbesteding, psychische problemen en verslaving. Primair is hierin de jeugdreclassering leidend. In nauwe samenwerking met de projectleider Nazorg Ex-gedetineerden 18+, zetten we een nieuw project voor Nazorg Jeugd op. Voor al deze jongeren geldt dat er maatwerk nodig is, zoals voor begeleid kamer wonen.

Zwerfjongeren jonger dan 18 jaar vallen onder de verantwoordelijkheid van de geïndiceerde jeugdzorg. De gemeente is verantwoordelijk voor zwerfjongeren ouder dan 18 jaar. Daarvoor willen wij aparte projecten stimuleren en zorgen dat er maatwerktrajecten beschikbaar zijn. De uitvoeringsplannen zijn we aan het ontwikkelen.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Speerpunt 4: doelstellingen en indicatoren veiligheid

Doelstelling	Actiepunten	Indicatoren	Kernpartners
Thuis en school zijn een veilige omgeving voor jongeren	Aanpak huiselijk geweld Convenant veilige school in primair en voortgezet onderwijs	Aantal gezinnen met Intensieve begeleiding Percentage jongeren dat zich veilig voelt op school	Partners in veiligheidshuis Primair onderwijs Voortgezet Onderwijs Politie/GGD
Jongeren voelen zich veilig in de wijk en veroorzaken geen overlast	Ambulant jongerenwerk vanaf 8 jaar. In 5 wijken buurtouderprojecten.	Aantal incidenten per 1000 inwoners, van overlast door jongeren	Divers Juvans Buurtouders Sport Onderwijs
Er is een stedelijke aanpak risicojongeren	Interventies voor overlast-groepen en uitbreiding gezinsinterventies Maattraject voor zwerfjongeren en elke jongere die uit detentie komt Realiseren 20 plaatsen voor begeleid kamer bewonen	Percentage inwoners dat overlast door groepen jongeren ervaart Percentage ex-gedetineerde jongeren dat een maatwerktraject aangeboden krijgt Aantal gerealiseerde plaatsen begeleid kamerwonen	Partners in veiligheidshuis Onderwijs Zayaz Koning Willem I College

Financieel kader

Inkomsten en uitgaven

Op basis van actuele ontwikkelingen, evaluaties en geformuleerde uitgangspunten hebben wij prioriteit gelegd bij de vier beschreven speerpunten. Dit betekent dat wij een aantal zaken waarop wij in het verleden wel maatregelen inzetten, terug zullen leggen wij de verantwoordelijke disciplines. Zo zetten wij niet meer in op de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs curriculum. Wij zijn niet verantwoordelijk voor het aanbieden van een passend onderwijsaanbod. Er worden door ons geen activiteiten geïnitieerd of ontwikkeld die een justitieel karakter hebben.

Toch blijft onze ambitie hoog en willen wij in de periode 2010-2014 (in volgorde van prioriteit) extra impulsen geven aan:

- Versterking VMBO (financiële consequenties worden t.z.t. in apart voorstel uitgewerkt)
- Aanpak risicjongeren, uitbreiding gezinsinterventies en jongerenwerk
- Inhoudelijke ontwikkeling en activiteiten van de Brede Bossche Scholen
- Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt/jeugdwerkloosheid
- Centra voor Jeugd en gezin (raadsvoorstel 08.0335, juni 2008)
- Jongerenparticipatie
- Stimuleren gezond gedrag
- Uitbreiden School en Veiligheid naar primair onderwijs

Voor de uitvoering van de speerpunten van dit plan is een groot aantal middelen vanuit verschillende geldstromen bijeengebracht. Dit betreft de rijksmiddelen (VVE beleid, Schakelklassen, het Grote Stedenbeleid, Centrum voor Jeugd en Gezin) en provinciale middelen (CJG, onderwijs en arbeidsmarkt). Daarnaast zijn er de reguliere gemeentelijke middelen. De reguliere gemeentelijke middelen worden enerzijds ingezet voor de uitvoering van een aantal wettelijke taken zoals de jeugdgezondheidszorg, het CJG, voortijdig schoolverlaten en anderzijds voor speerpunten binnen het gemeentelijk beleid.

In bijlage 1 staan de maatregelen en de uitgaven van dit plan begroot. Daarin zijn alle uitgaven binnen het jeugdbeleid bijeengebracht. Een aantal activiteiten vanuit de planperiode 2005-2010 is in hun uitvoering vertraagd en lopen door in het nieuwe plan. Dit betreft ondermeer middelen op het terrein van voor- en voerschoolse educatie, kinderopvang, voortijdig schoolverlaten en onderwijs- arbeidsmarkt. Deze middelen van in totaal € 1.200.000,- staan gereserveerd in de voorziening Onderwijskansen.

Onduidelijk is nog wat exact het bedrag vanuit het Grote Stedenbeleid voor Voortijdig Schoolverlaten zal zijn. In het financiële overzicht wordt uitgegaan van een gelijkblijvend budget.

De begrote inkomsten en uitgaven laten het volgende beeld zien:

Uitgaven	2010	2011	2012	2013
Speerpunt 1: jongerenparticipatie				
Brede Bossche scholen	€ 765.000,-	€ 840.000,-	€ 840.000,-	€ 840.000,-
Jongerenparticipatie	€ 1.442.593,-	€ 1.389.593,-	€ 1.088.593,-	€ 1.088.593,-
Speerpunt 2: opvoedings- ondersteuning en gezondheid				
Centrum voor jeugd en gezin en gezondheid	€ 5.359.952,-	€ 5.288.952,-	€ 4.602.752,-	€ 4.602.752,-
Aanpak kindermishandeling	€ 85.000,-	€ 85.000,-	€ pm	€ pm
Speerpunt 3: Jongeren zijn voorbereid op duurzame arbeidsparticipatie				
Realiseren kindcentra e.a.	€ 1.390.950,-	€ 1.390.950,-	€ 1.240.950,-	€ 1.240.950,-
Lokaal onderwijskansenbeleid	€ 2.167.500,-	€ 2.167.500,-	€ 2.167.500,-	€ 2.167.500,-
Voortijdig schoolverlaten	€ 1.804.943,-	€ 1.804.943,-	€ 1.804.943,-	€ 1.804.943,-
Onderwijs-arbeidsmarkt	€ 688.908,-	€ 693.236,-	€ 535.540,-	€ 535.540,-
Speerpunt 4: Jongeren voelen zich veilig				
Aanpak risicojongeren	€ 1.479.940,-	€ 1.479.940,-	€ 1.479.940,-	€ 1.479.940,-
Totaal	€ 15.184.786,-	€ 15.140.653,-	€ 13.760.218,-	€ 13.760.218,-

Inkomsten	2010	2011	2012	2013
Rijksmiddelen	€ 6.482.745,-	€ 6.824.098,-	€ 6.548.098,-	€ 6.548.098,-
Gemeentelijke middelen	€ 6.272.380,-	€ 6.183.743,-	€ 6.183.743,-	€ 6.183.743,-
Reserve kinderopvang	€ 150.000,-	€ 150.000,-	-	-
GSB middelen	€ 449.440,-	€ 449.440,-	€ 449.440,-	€ 449.440,-
Provinciale middelen	€ 1.353.368,-	€ 1.008.235,-	Pm	Pm
Voorziening	€ 476.853,-	€ 525.137,-	€ 200.000,-	0
Derde geldstromen			€ 378.937,-	€ 578.937,-
Totaal	€ 15.184.786,-	€ 15.140.653,-	€ 13.760.218,-	€ 13.760.218,-

De afgelopen planperiode is door de gemeenteraad besloten en met onderwijsveld afgesproken dat de financiële projectmiddelen meerjarig inzetbaar zullen zijn. Dit beleid willen we komende planperiode continueren en hiervoor de bestaande voorziening benutten.

Rekening en verantwoording

Burgemeester en wethouders houden toezicht op de uitvoering van voorliggend beleidsplan. Dit betekent dat ze (laten) nagaan of de instellingen de middelen inzetten conform de afgesproken doelstellingen. Om dat te kunnen vaststellen dienen instellingen rekening en verantwoording af te leggen over de inzet van de gemeentelijke middelen en de resultaten. Deze verantwoording wordt zoveel mogelijk gestandaardiseerd.

Organisatie en planning

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Met de komst van Centra voor Jeugd en Gezin is de overlegstructuur van de gemeente met de maatschappelijke instellingen kritisch onder de loep genomen. De doelstelling is om zo efficiënt en effectief mogelijk te overleggen. Na een uitgebreide analyse van de bestaande overleggen, is besloten tot één stuurgroep Preventief Jeugdbeleid. Deze adviseert over de hoofdlijnen van het beleid op strategisch niveau. De opdracht luidt:

- het efficiënt en effectief samenwerken aan het voorkomen van achterstanden en problemen
- de vormgeving van de Centra voor Jeugd en Gezin
- het realiseren van een doorlopende leer- en ontwikkelingslijn
- het voorkomen van risicogedrag en voortijdige uitval.

De stuurgroep heeft een adviesbevoegdheid richting het college van Burgemeester en Wethouders en bestaat uit de kernpartners van het jeugdbeleid. Tevens stuurt de stuurgroep verschillende projectgroepen aan. Bij de realisering van dit beleidsplan zijn vertegenwoordigers van de stuurgroep betrokken. Dit gebeurt in de vorm van een klankbordgroep.

Dit plan en de deelplannen komen aan bod bij de periodieke overleggen met de schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden voor het primair en voortgezet onderwijs en de kinderopvanginstellingen. Hiermee voldoen we aan de eisen die het ministerie stelt voor de Lokale Educatieve Agenda (LEA).

Op steeds meer terreinen vindt inhoudelijk overleg met regiogemeenten plaats. In de meeste gevallen ligt de regie bij ons. Met de provincie is er overleg op deelterreinen. De projectleiding van Regie Leren en Werken

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

ligt voornamelijk bij de afdeling Jeugd & Onderwijs. Er is regelmatig overleg met alle partners. Het Veiligheidshuis kent eigen (casus)overleg. Ook hierbij is de afdeling Jeugd & Onderwijs betrokken.

Planning

Dit beleidsplan geeft de hoofdonderdelen van beleid weer. Verschillende onderdelen moeten we nog uitwerken. Ze vragen om een andere aanpak in regie en uitvoering. Hieronder volgt een globale planning van de uitwerking van de verschillende onderdelen. In alle gevallen gaat het om het plan van aanpak binnen het genoemde beleidsterrein.

Jaar	Onderwerp
2010	Brede Bossche Scholen Spelen en jongerenwerk Regionale aanpak kindermishandeling Veilig voor jeugd (risicjongeren, zwerfjongeren, ex-delinquenten) Gezonde Jeugd
2011 - 2013	Kindcentra 0-13 en voor- en vroegschoolse educatie Aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt Leerplicht en voortijdig schoolverlaten Centrum voor Jeugd en Gezin Regie Leren en Werken

Vaststelling en evaluatie

Vaststelling

Dit kaderbeleidsplan wordt na overleg met betrokken instellingen, schoolbesturen en organisaties, voorgelegd aan de stuurgroep Preventief Jeugdbeleid. Samen met het advies van de stuurgroep leggen we het plan voor aan de gemeenteraad. Na vaststelling door de gemeenteraad is het plan bindend. Indien de gemeente het plan wil wijzigen, zal hierover overleg met het veld moeten worden gevoerd en advies aan de stuurgroep worden gevraagd.

Evaluatie

Het plan stellen we vast voor de vierjarige periode 2010-2014. Om te weten of het beleid effectief is en om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen houden we in 2011-2012 een tussenevaluatie. Deze kan leiden tot beleidsaanpassingen.

Voor deze evaluatie gebruiken we instrument dat op basis van kengetallen trends en ontwikkelingen aangeeft. Vanaf 1998 gebruiken we de Jeugd- en Onderwijsmonitor (JOM) om het gedrag van jongeren in de gemeente te kunnen volgen. Tweejaarlijks verkrijgen we hiermee een totaalbeeld van de jeugd in de leeftijd van 0-24 jaar. De resultaten van de afgelopen jaren zijn ook gebruikt bij de realisering van dit beleidsplan. Naast de JOM gebruiken we gegevens van Onderzoek & Statistiek, de GGD-monitor, de Veiligheidsmonitor en de Leefbaarheidmonitor.

Afbeelding is afgeschermd in verband met mogelijke auteursrechtelijke aanspraken van derden.

Bijlagen

Bijlage 1.

Financieel overzicht activiteiten 2010 – 2014.

Speerpunt 1: Jongerenparticipatie				
Brede Scholen				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
activiteiten 7 BBS'en in achterstandsw.	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
coördinatie/combinatiefunctionarissen	€ 105.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000
organisatiekosten BBS	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
ondersteuning vrijwilligers/communicatie	€ 85.000	€ 85.000	€ 85.000	€ 85.000
Brede Scholen	€ 765.000	€ 840.000	€ 840.000	€ 840.000
Jongerenactiviteiten				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
Vrijwillig Jeugd- en jongerenwerk	€ 144.673	€ 144.673	€ 144.673	€ 144.673
Jeugdvakantiewerk	€ 35.940	€ 35.940	€ 35.940	€ 35.940
Jongerencultuur/cult. Jongeren centrum	€ 172.840	€ 172.840	€ 172.840	€ 172.840
Sociaal beheer jongerenaccommodaties	€ 105.800	€ 105.800	€ 105.800	€ 105.800
Preventief jeugdbeleid o.a. maaspoort/	€ 217.810	€ 217.810	€ 217.810	€ 217.810
Preventief jeugdbeleid Kruiskamp	€ 151.220	€ 151.220	€ 151.220	€ 151.220
Doe-geld	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Website XS-Hero	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Jongerenambassadeurs/activiteiten	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Maatschappelijke stages	€ 184.000	€ 276.000	p.m.	p.m.
Marokkaanse jongeren: SMJH	€ 40.310	€ 40.310	€ 40.310	€ 40.310
Klup up 4-13	€ 120.000	€ p.m.	€ p.m.	€ p.m.
Evaluatie en onderzoek (JOM)	€ 125.000	€ 100.000	€ 75.000	€ 75.000
Jongerenactiviteiten	€ 1.442.593	€ 1.389.593	€ 1.088.593	€ 1.088.593

Speerpunt 2: Opvoedingsondersteuning en gezondheid				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
JGZ	€ 1.631.232	€ 1.631.232	€ 1.631.232	€ 1.631.232
EKD/zorg voor jeugd	€ 293.500	€ 338.000	€ 238.000	€ 238.000
Prenatale voorlichting	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Opvoedingsondersteuning wijk & school	€ 588.500	€ 635.500	€ 618.000	€ 618.000
Opvoedingsondersteuning Impuls	€ 433.000	€ 433.000	€ 433.000	€ 433.000
CJG Stedelijk	€ 973.680	€ 814.180	€ 551.680	€ 551.680
CJG wijk	€ 100.000	€ 140.000	€ 140.000	€ 140.000
Sluitende zorgstructuur	€ 1.230.040	€ 1.187.040	€ 880.840	€ 880.840
aanpak verslaving en overgewicht	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Speerpunten kindermishandeling	€ 85.000	€ 85.000	pm	pm
Totaal	€ 5.444.952	€ 5.373.952	€ 4.602.752	€ 4.602.752

Speerpunt 3: Jongeren zijn voorbereid op duurzame participatie				
Kinderopvang				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
Passende arrangementen binnen kindcentra	€ 1.100.000	€ 1.100.000	€ 1.100.000	€ 1.100.000
Tijdelijke overgangskosten (peuterarrangementen)	€ 150.000	€ 150.000	€ -	€ -
Realiseren 28 kindcentra 0-13	IHP	IHP	IHP	IHP
Toezicht kinderopvang	€ 129.070	€ 129.070	€ 129.070	€ 129.070
Stichting Spelothek	€ 11.880	€ 11.880	€ 11.880	€ 11.880
Kinderopvang	€ 1.390.950	€ 1.390.950	€ 1.240.950	€ 1.240.950
Lokaal onderwijskansenbeleid				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
Signalering en toeleidingstrajecten VVE	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
Projecten VVE	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000
Preventieve aanpak kindcentra	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000
Schakelklassen en nieuwkomers	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
Coördinatie taalbeleidsplannen en experimenten taalbeleid	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Versterking schoolontwikkeling en kwaliteitsanalyse	pm	pm	pm	pm
Doorlopende leerlijnen	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Scholengids	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500
Stichting de Ontdekhoeck	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
Lokaal onderwijskansenbeleid	€ 2.167.500	€ 2.167.500	€ 2.167.500	€ 2.167.500
Voortijdig schoolverlaten				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
RMC registratie en trajectbegeleiding *	€ 1.124.943	€ 1.124.943	€ 1.124.943	€ 1.124.943
Leerwerkplicht 17-23 jaar (T.O.M/WWB)	€ 500.000	€ 500.000	p.m.	p.m.
Maatwerktrajecten risico leerlingen	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000	€ 180.000
Voortijdig schoolverlaten	€ 1.804.943	€ 1.804.943	€ 1.304.943	€ 1.304.943
Onderwijs-arbeidsmarkt				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
Regionale regie leren en werken	€ 303.368	€ 308.235	€ 150.000	€ 150.000
Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
Actieplan leerbanen	€ 130.540	€ 130.540	€ 130.540	€ 130.540
Servicepunt leren en werken	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
Competentiegericht leren	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Onderwijs-arbeidsmarkt	€ 688.908	€ 693.775	€ 535.540	€ 535.540

* Uit dit bedrag voor regio Noordoost-Brabant krijgt 's-Hertogenbosch € 205.725 per jaar

Speerpunt 4: Jongeren voelen zich veilig				
Risicjongeren				
Omschrijving	2010	2011	2012	2013
Ambulant jongerenwerk achterstandswijken	€ 435.320	€ 435.320	€ 435.320	€ 435.320
Uitbreiding ambulant jongerenwerk vanaf 8 jaar	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Buurtvaders	€ 20.700	€ 20.700	€ 20.700	€ 20.700
Jeugd preventie plan	€ 94.750	€ 94.750	€ 94.750	€ 94.750
Uitbreiding JPP vanaf 8 jaar	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Advies budget overlastbestrijding	€ 46.150	€ 46.150	€ 46.150	€ 46.150
Ambulant jongerenwerk: number two	€ 63.310	€ 63.310	€ 63.310	€ 63.310
Ambulant jongerenwerk: on the move	€ 98.980	€ 98.980	€ 98.980	€ 98.980
Integrale trajecthulp randgroepjongeren	€ 508.230	€ 508.230	€ 508.230	€ 508.230
Kamers met Kansen	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Nazorgtrajecten (ex gedetineerden, verslaafden etc)	pm	pm	pm	pm
School en veiligheid uitbreiden naar PO	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500	€ 12.500
Risicjongeren	€ 1.479.940	€ 1.479.940	€ 1.479.940	€ 1.479.940
Totaal uitgaven	€ 15.184.766	€ 15.140.653	€ 13.760.218	€ 13.760.218

Bijlage 2.

Ontwikkelingen en analyse jongeren in 's-Hertogenbosch

De basis voor onderstaande analyse vormen de jeugd- en onderwijsmonitor, veiligheidsmonitor, monitor jeugdgezondheid van de GGD, de evaluaties van het onderwijsbeleidsplan “Meer Kansen voor Kinderen 2005-2009” en lokale en landelijke ontwikkelingen.

Inleiding

Nederlandse jongeren groeien op in een complexe, globaliserende en individualiserende samenleving. Steeds vaker worden jongeren beïnvloed door nieuwe media en leren zij van de technologische veranderingen. De rol van kerk/buurt wordt steeds minder, de jeugd is zelf op zoek naar normen en waarden, naar de eigen identiteit. Deze worden steeds minder door de omgeving opgelegd. Ook leren kinderen niet automatisch van hun ouders, maar is het steeds vaker andersom. Dit heeft invloed op de verhouding tussen ouders en hun kinderen. Het moderne Nederlandse gezin wordt vaak getypeerd als een onderhandelingshuishouding, waarbij in de opvoeding de nadruk op de autonomie van het kind komt liggen. Kinderen en jongeren beslissen ook steeds vaker mee en zijn zo bijvoorbeeld voor bedrijven steeds vaker doelgroep voor hun reclameboodschap.

De ruimte die het kind wordt gegund om zijn eigen grenzen te stellen, wordt weerspiegeld in een grote mate van sociale en fysieke bewegingsvrijheid buiten het directe blikveld van de ouders. Kinderen mogen op steeds vroegere leeftijd zelf uitgaan en ouders weten amper wat kinderen in uitgaansgelegenheden, op straat of op internet uitvoeren. Nieuwe media vormen een steeds groter belang in het leven van kinderen en volwassenen. Een mobiele telefoon en MP3 speler behoren tot de standaarduitrusting van een scholier. Het liefst neemt de scholier ook zijn laptop mee om te kunnen MSN'en, vrienden te spreken op hyves of om online spellen te doen.

Maar jongeren zijn ook steeds meer maatschappelijk betrokken. Na de moord op Fortuyn en Van Gogh en de aanslagen op de Twin Towers groeide de angst voor terrorisme. Veiligheid in de buurt en op school is iets waar kinderen en jongeren zich zorgen om maken en de laatste tijd is klimaatverandering een thema wat onder jongeren speelt.

En wellicht is de huidige generatie niet alleen sneller, maar ook socialer en slimmer. Jongeren laten zich niet meer zo gemakkelijk beïnvloeden door reclamemakers of campagnes, ze zijn door de nieuwe media goed op de hoogte van wat er in deze complexe maatschappij allemaal speelt en communiceren meer.

Uit landelijk onderzoek blijkt dat jongeren erg gelukkig zijn met hun leven en geven zich gemiddeld een 7,7. Verreweg de meeste jongeren wonen thuis bij beide ouders, hebben respect en waardering voor hun ouders, ze hebben veel vrienden en doen het goed op school. Jongeren zijn het eens met de grenzen die ze opgelegd krijgen door hun ouders en ze willen die regels later ook opleggen aan hun eigen kinderen. Tweederde van de Nederlandse jongeren vertoont geen enkel risicogedrag. Maar er is een groep jongeren waarmee het helemaal niet goed gaat. Een kwart van de jongeren drinkt meer alcohol dan goed voor ze is, tien procent van de jongeren is eenzaam ondanks de vele tijd die ze op internet door-

brengen, acht procent van de jongeren is delinquent en een half procent gebruikt veel drugs.

Een kleine 30 procent van de Bossche inwoners is jonger dan 25 jaar, dat komt overeen met het landelijk gemiddelde. Ongeveer een vijfde deel van de inwoners van 's-Hertogenbosch heeft een niet-Nederlandse achtergrond. De grootste niet-westerse bevolkingsgroep is de Marokkaanse. Het percentage niet-westerse allochtonen in 's-Hertogenbosch is betrekkelijk gering in vergelijking met de vier andere grote Brabantse steden (B5) en met Nederland.

Jeugd en participatie

In 's-Hertogenbosch is het volgens kinderen en jongeren goed wonen. De beoordeling van de woning en de buurt varieert van een kleine zeven tot ruim een acht. De adolescenten zijn het minst tevreden. Wat hen betreft scoren West en Graafsepoort onvoldoende. De jongeren van 12-17 jaar missen beschutte plekken of Jongeren Ontmoetingsplekken, dat geldt ook voor de hogere leeftijdscategorie. De adolescenten missen ook een café. De 4-11 jaren missen naast een speeltuin/speelveld ook een skatebaan.

Naast de tijd die jongeren op school doorbrengen, hebben jongeren vrije tijd om bijvoorbeeld te sporten, buiten te spelen of op een andere manier actief bezig te zijn in de maatschappij. Sportparticipatie is op jonge leeftijd erg hoog, maar neemt af naarmate men ouder wordt, allochtone jongeren sporten ook minder. Ook opleidingsniveau speelt een rol.

Bij de vrijetijdsbesteding is er een steeds grotere rol voor de moderne media. Rondhangen op straat blijft ook populair onder jongeren. Vaak is verveling en gebrek aan aanbod de reden hiervoor. Veel jongeren zijn te vinden op straat, in de speeltuin en op het trap-, voet- en basketbalveldje. Jongens ontmoeten elkaar vaker dan meisjes, wekelijks in dergelijke openbare ruimtes. Dit geldt vooral bij de niet-westers allochtone jongeren.

Veel kinderen en jongeren doen aan sport. Vooral in de leeftijdsgroep van 12-17 jarigen doen ze meer dan twee keer per week aan sport. Naarmate kinderen ouder worden, neemt de sportdeelname af.

Jongeren kunnen hun steentje bijdragen aan de maatschappij door een maatschappelijke stage te lopen of vrijwilligerswerk te doen. De maatschappelijke stage is nog niet altijd een vast onderdeel in het onderwijscurriculum en in de meeste gevallen beperkt van omvang.

Jeugd en opvoeding

Opvoeding is niet altijd even gemakkelijk en vanzelfsprekend. Ruim een derde van de ouders met thuiswonende kinderen maakt zich dan ook wel eens zorgen. Naarmate de leeftijd van de kinderen vordert, stellen de ouders steeds minder vaak grenzen aan hun kinderen over bijvoorbeeld huiswerk maken en alcohol drinken. Onderzoek laat zien dat momenteel eenderde van de inwoners in 's-Hertogenbosch hulp weet te vinden bij opvoedingsproblemen. De meeste mensen gaan voor hulp bij opvoeding eerst naar familie, vrienden of partner; pas daarna vraagt men hulp bij officiële instanties.

Dan gaan ze meestal naar professionals in eerstelijnsvoorzieningen, zoals de huisarts, de leerkracht of kinderopvang en het consultatiebureau.

Voorals mensen met kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar raadplegen wel eens mensen in de directe omgeving. Verder wordt veel gebruik gemaakt van advies van de huisarts; ouders van kinderen tot 3 jaar krijgen vaak informatie van het consultatiebureau. Opvallend weinig mensen geven aan gebruik te maken van de Opvoedtelefoon. (WMO Monitor, gegevens JOM).

Ook wordt advies ingewonnen bij professionals in tweedelijns voorzieningen, waaronder vooral medische specialisten, (zelfstandig gevestigde) psychologen en pedagogen en Bureau Jeugdzorg. De laatste jaren is de vraag naar jeugdzorg toegenomen. Verwacht wordt dat, onder andere vanwege het toenemende aantal eenoudergezinnen en de daarbij horende problematiek, deze vraag de komende jaren nog meer zal toenemen.

De meeste ouders met thuiswonende kinderen zijn tevreden over de opvoeding. Toch geeft 5% van de ouders van 1,5 tot 11 jarigen in de gemeente aan, geen vat te hebben op het kind. Over het algemeen blijkt dat ouders die samen met hun partner de kinderen opvoeden, meer tevreden zijn over de opvoeding dan ouders die er alleen voor staan.

De meeste jongeren groeien op in een traditioneel gezin met twee ouders. In 's-Hertogenbosch groeit 15% van de kinderen op in eenoudergezin. Steeds meer jongeren wonen bij één van de ouders als gevolg van een echtscheiding of door overlijden. 5% van de kinderen groeit op in een gezin met een inkomen lager dan 1200 euro, veelal eenoudergezinnen. Van de jongeren in de gemeente geeft 90% aan bij problemen wel iemand te hebben. Bij het stijgen van de leeftijd wordt vaker hulp gezocht bij vrienden en minder vaak bij ouders of professionals.

Jeugd en Gezondheid

Over het geheel genomen gaat het goed met de kinderen en jongeren in 's-Hertogenbosch; deze conclusie is stabiel door de jaren heen. Zowel de fysieke als psychische gezondheid wordt positief beoordeeld. (bron JOM). Toch houden niet alle jongeren er een gezonde leefstijl op na. Ongeveer 1 op de 7 jongeren is te zwaar. In sommige wijken is dit zelfs 1 op de 4. Jongeren met overgewicht zijn minder positief over hun eigen gezondheid dan jongeren die geen overgewicht hebben. Een slechte fysieke gezondheid vindt men het vaakst bij de leeftijdsgroep 18-24 jaar. Veel tieners hebben wel eens alcohol gedronken, een sigaret gerookt of cannabis gebruikt. Van de 12-17 jarigen drinkt 43% wel eens alcohol; bij 18-24 jarigen is dit 87%. De gemiddelde leeftijd waarop men met drinken begint is 13,4 jaar. 9% van de jongeren rookt. Uit onderzoek van het jongerenwerk blijkt dat in verschillende wijken een toename is van het gebruik van (soft)drugs bij jonge tieners (vanaf 12 jaar). Overigens vertonen de Bossche jongeren geen afwijkend beeld ten opzichte van landelijke gegevens (Bron JOM en GGD monitor).

De meeste kinderen en jongeren voelen zich ook psychisch goed. Met de stijging van de leeftijd neemt het percentage dat zich (heel) goed voelt af (van 99% bij 0-3 jarigen tot 80% bij 18-24 jarigen). Wat betreft psychosociale kenmerken hebben kinderen en jongeren het meest last van: onzekerheid, verlegenheid en rusteloos/hyperactief gedrag. Bij de 12-17 jarigen komt rusteloos/hyperactief gedrag vaker voor dan bij de andere leeftijdscategorieën. Het percentage jongeren dat geen vrienden heeft stijgt met de leeftijd.

Helaas groeit een deel van de jongeren op, in een voor hen minder gezonde omgeving. Dit blijkt onder andere uit het aantal kinderen dat

te maken heeft met mishandeling. Het aantal kinderen waarvoor een melding van kindermishandeling wordt gedaan, nam in de periode 2002–2007 toe. Een ontwikkeling die overigens niet hoeft te betekenen dat het aantal kinderen dat mishandeld wordt, daadwerkelijk is toegenomen. Een verklaring kan namelijk ook zijn dat vanwege de aandacht voor kindermishandeling eerder en vaker contact opgenomen wordt met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

Jeugd en onderwijs en arbeid

In het beleidsplan ‘meer kansen voor kinderen 2005-2010’ is het onderwijsbeleid beschreven. Uit evaluaties blijkt dat steeds meer kinderen een voorschoolse voorziening bezoeken en ook het aantal kinderen dat bereikt wordt met een effectief programma voor Voorschoolse en Vroegschoolse Educatie vertoont een stijgende lijn. De meeste kinderen en jongeren brengen een groot deel van de dag door op peuterspeelzaal, kinderdagverblijf of school. De waardering van ouders voor peuterspeelzaal en kinderdagverblijf is hoog en de meerderheid van de kinderen gaat met plezier naar school. Toch geeft in de gemeente 6% aan wel eens gepest te worden.

De invoering van kindcentra 0-13, waarbij een doorgaande ontwikkelingslijn gerealiseerd wordt, is uniek in Nederland. Dit heeft tot gevolg dat minder kinderen met een achterstand instromen in het basisonderwijs. De kwaliteit van het onderwijs is verbeterd door middel van de onderwijskansenaanpak op basisscholen, het taalbeleid en de invoering van Brede Bossche Scholen. Het effect hiervan zien we ondermeer terug in de cito-scores, deze liggen in 's-Hertogenbosch boven het landelijk gemiddelde.

Van de meeste jongeren verloopt de onderwijsloopbaan zonder al te veel problemen: zij verlaten met het gewenste diploma op zak het onderwijs. Dit geldt echter niet voor alle jongeren. Een deel haakt voortijdig af. Zij gaan zonder startkwalificatie van school. De meeste uitval vindt plaats in het middelbaar beroepsonderwijs. De kans om het onderwijs voortijdig te verlaten is voor jongens groter dan voor meisjes en voor niet-westerse allochtonen groter dan voor autochtonen. Daarnaast lopen jongeren die opgroeien in een eenoudergezin of een gezin met lage inkomsten meer risico.

Voortijdig schoolverlaters worden beter in beeld gebracht en door middel van maatwerktrajecten teruggeleid naar school en/of werk. Het T.O.M. project en andere maatwerktrajecten worden in Nederland reeds als voorbeeld gesteld. Toch verloopt het doorlopen van de schoolloopbaan niet voor elke leerling volgens plan. Bijna een vijfde deel van de leerlingen verandert tussentijds van opleiding of studierichting en er was tijdens het schooljaar 2007/2008 sprake van circa 1600 voortijdig schoolverlaters. Dit zijn jongeren die de school hebben verlaten zonder het behalen van een startkwalificatie (dat is een diploma op minimaal mbo-2 niveau, havo of vwo). Er is wel sprake van een daling ten opzichte van het jaar daarvoor. Door een intensivering van de projecten en trajecten verwachten we dat deze daling zich doorzet.

De overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt lijkt voor de meeste jongeren in 's-Hertogenbosch goed te verlopen. Veel jongeren maken tijdens de studie via bijbaantjes al kennis met de arbeidsmarkt. Zodra jongeren uit de schoolbanken komen, is het de bedoeling dat ze een blijvende plek op de arbeidsmarkt vinden. De jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, hebben minder kans op de arbeids-

markt. Een startkwalificatie is namelijk essentieel voor succes op de arbeidsmarkt. Voor jongeren zonder startkwalificatie is arbeidsongeschiktheid relatief vaak de reden dat ze niet actief zijn. Bij jongeren met een startkwalificatie is het relatief vaak een opleiding buiten het reguliere onderwijs die hen ervan weerhoudt een baan te zoeken.

Uit gegevens van het UWV WERKbedrijf blijkt dat het aantal jongere werkzoekenden de afgelopen jaren is gedaald; in 2008 waren er 280 werkzoekenden tot 27 jaar geregistreerd. Echter; niet alle werkzoekenden laten zich registreren. Daarnaast is er geen inzicht in de duurzaamheid van de werkzaamheden van de jongeren. Uit onderzoek blijkt dat het vaak voorkomt dat een schoolverlater het ene moment werk heeft, maar een volgend meetmoment geen dagbesteding meer heeft. In het licht van de huidige kredietcrisis lijken vooral jongeren moeite te krijgen met het vinden van een passende baan.

Jeugd en veiligheid

De gevoelens van onveiligheid nemen toe door de toegenomen jeugdoverlast. Deze toename van de jeugdoverlast, in combinatie met het grote aantal jeugdige verdachten ten opzichte van de andere grote steden en de G31 is opmerkelijk. De jeugdoverlast in de stad is voor een belangrijk deel te herleiden tot een aantal specifieke plekken ('hotspots') en jeugdgroepen.

Over het algemeen voelen jongeren zich in 's-Hertogenbosch veilig. In de jongste leeftijdscategorieën (0-11 jaar) is er vooral een onveiligheidsgevoel met betrekking tot het verkeer in de buurt. In de wijken Binnenstad en Groote Wielen vinden ouders van de basisschoolleerlingen het onveilig. Ongeveer een derde van de jongeren tussen 12 en 17 jaar voelt zich wel eens onveilig, vooral in de eigen woonbuurt. In de avonduren stijgen de percentages van jongeren die zich onveilig voelen. Mede dankzij ons beleid is het veiligheidsgevoel op school toegenomen vergeleken met voorgaande jaren.

Jongeren van 15 tot 25 jaar zijn relatief vaak slachtoffer van een misdrijf. Maar zij plegen daarnaast ook vaak delicten. Onder jongeren van 12 tot 25 jaar is het percentage verdachten bijna twee keer zo groot als onder alle Nederlanders. Van de 12-17 jarigen heeft 7% zich wel eens schuldig gemaakt aan een strafbaar feit (bij 18-24 jarigen is dit 4%). Vernieling en brandstichting komen het meest voor. Jongeren die dagelijks op straat rondhangen, plegen meer delicten dan niet-hangjeugd. Van de 12-17 jarigen is 20% van de jongens en 7% van de meisjes wel eens opgepakt. Bij de 18-24 jarigen is dit respectievelijk 24% en 11%.

Ook voortijdig schoolverlaters komen vaker in aanraking met de politie dan leeftijdgenoten die wel naar school bleven gaan of het onderwijs met een startkwalificatie hebben verlaten.

Criminele jongeren die door het jongerenwerk zijn geïsoleerd en uitgesloten zijn bij activiteiten vormen in diverse wijken een probleem. Hiervoor moet een aparte aanpak worden ontwikkeld.

Wanneer ouders tekortschieten, kan de rechter een maatregel van kindbescherming opleggen. De meest voorkomende maatregel is de onder-toezichtstelling. Ruim de helft van hen blijft gewoon thuis wonen, waarbij een gezinsvoogdijwerker een oogje in het zeil houdt.

Bijlage 3.

Lijst met afkortingen

ACT	Advies- en Consultatieteam (van Samenwerkingsverband De Meierij)
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
B5	5 grote Brabantse gemeenten
BBS	Brede Bossche School
BOS	Buurt-, Onderwijs-, Sportmedewerker
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CRJ	Casusoverleg Risico Jongeren (van het Veiligheidshuis)
CvTB	Centrum voor Trajectbegeleiding
EKD	Elektronisch Kinddossier
G31	31 grote Nederlandse steden
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
hbo	hoger beroepsonderwijs
IHP	Integraal Huisvestingplan
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
J&O	Jeugd en Onderwijs
JOM	Jeugd- en Onderwijsmonitor
JPP	Jeugd Preventie Project (van Juvans)
LEA	Lokale Educatieve Agenda
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ORJ	Overleg Risico Jongeren (van het Veiligheidshuis)
po	primair onderwijs
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten
T.O.M.	Traject Op Maat (voor voortijdig schoolverlaters)
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
vavo	voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
VHH	Veiligheidshuis
vo	voortgezet onderwijs
vmbo	voortgezet middelbaar beroepsonderwijs
vsv	voortijdig schoolverlaten
VE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Bijlage 4.

Literatuurlijst

- Gemeente 's-Hertogenbosch, (2007), *Jeugd- Onderwijsmonitor 2006*, gemeente 's-Hertogenbosch
- Gemeente 's-Hertogenbosch (200..) *Beleidskader Maatschappelijke Ontwikkeling – Hoofdlijnen beleidsplan WMo 2007/2010*
- Gemeente 's-Hertogenbosch, (2008), *Tendrapport 2006*
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2008), *Begroting 2009*
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2009), *Veiligheidsmonitor 2008*
- GGD, *Jeugdmonitor*
- Dr. M. Prins, (2008), *De deugd van tegenwoordig. Onderzoek naar jongeren en hun grenzen*. Radboud Universiteit Nijmegen
- J. Boschma en I. Groen, (2006), *Generatie Einstein slimmer, sneller en socialer*, Pearson Education Benelux bv Amsterdam
- Programmaministerie Jeugd en Gezin en CBS, (2009), *Jaarrapport 2008. Landelijk jeugdmonitor*, CBS Heerlen
- Qrius, (2007), *Jongeren07 alle opties open*, Amsterdam
- Sociaal Cultureel Planbureau, (2008), *De sociale staat van Nederland 2007*

